

A „CZERKÓ“ MINT SÁSKAPUSZTÍTÓ.

A »Természettudományi Közlöny« olvasói tudják, hogy a most folyó év a sáskajárásos esztendőkhöz tartozik, azok pedig, akik a meteorológiai megfigyelésekre is ügyet vetnek, alighanem önkénytelenül is reájöttek arra a gondolatra, hogy az annyira rettegett májusi depressziók — fagyos szentek, Orbán — ez idén, mint mondani szokás »jól viselték magukat«, hogy ennél fogva a két tünemény között bizonyos kapcsolat lehet, a minthogy kétségkívül van is. Ám itt most nem a viszony megállapításáról lesz szó, mert ez terjedelmesebb, hozzá összehasonlító kutatást követel s meg is érdemi, hanem szó lesz bizonyos madártani tüneményekről, a melyek a sáskajárással szoros kapcsolatban vannak, bizonyos tekintetben pedig meglepők. E madártani jelenségek alatt nem értem a *Pastor roseus* megjelenését, mert ez a sáskajárásokkal szoros viszonyban áll s a múltban is gyakran jelent meg hazánkban; mostani megjelenését leginkább az teszi érdekessé, hogy nem a tulajdonképeni vándorsáskák nyomán jött, hanem itt élő fajaink fölszaporodása hozta ide; ez is meglepő jelenség, a melynek magyarázására csak egy sokat jelentő és mégis alapján véve semmit sem mondó technikus terminusunk van, t. i. az »*öszlön*«.

Ennél sokkal érdekesebb az a jelenség, hogy a tudomány közfelfogása szerint vízhez kötött életű madarak megváltoztatják életmódjukat s beállnak szárazföldieknek. Ez a jelenség annyira föltűnő, hogy a napilapok is foglalkoztak vele, meghozván annak hírét, hogy Szeged táján a »*czerkók*« roppant szám-

ban megszállották a sáskajárásos helyeket, hol derekasan nekiestek a pusztító rovarseregeknek.

A »*czerkó*« Szeged körül gyűjtőnév, mely magába foglalja a *Sterna* alakjait, tehát a *Sterna*, *Geochelidon* és *Hydrochelidon* nemek fajait. A *Larus*, azaz sirályfélék, nagyságuknál fogva már »*lóczerkók*«, fűvészeti analógia ehhez a sóska és lósóska stb.

A Tisza derekán különben ezeknek a madaraknak neve másképen is hangzik, t. i. *szerkó*, *szerkő*; a Körös mentén *csér* s a Glareolától való megkülönböztetés miatt *halász-csér*, levén a *Glareola székicsér*; Török-Szt.-Miklós körül *cséla* és *csérla*; a Balaton körül — itt azonban majdnem kizárólag csak a *Sterna fluviatilis* — »*küszvágó*«, vagy »*kiszvágó*«.

Lassú folyású és álló vizek táján e madarak mindenkinek föltűnnek. Finom, hosszú, keskeny és igen hegyes szárnyaikon mintegy inogva szállnak; bizonyos magasságban a víz fölött függve maradnak s ha prédát vesznek észre, függőlegesen lecsapnak; de néha a víz fölött csak csekély magasságban, rendszeren csapatosan és lassan röpdösnek s minden pillanatban mintegy szedegetve csapdosnak le a víz színére. Eddigi tapasztalásom szerint a függve-csapó mód a víz színét megközelítő apró halakat, a szedegetve-csapdosó inkább a vízszin tájára kerülő bogárságot — legtöbbször a *Notonecta*-t — illeti.

Nekem már igen régen föltűnt volt az, hogy különösen a kis *kormos czerkó* vagy *cséla* — *Hydrochelidon nigra* L. — ugarok, majd tarlók fölött is szálldos, még pedig határozottan szedegetve-csapdos is, tehát ott *életmet*

keres. Az 1867-dik évből származó megfigyelési naplómiban az erdélyi Mezőségről — Gyeke tájáról — föl is van jegyezve, hogy ez a madár május elején szorgalmasan bogarászik, illették pedig akkoron szárazföldi kirándulásai a roppantúl fölszaporodott kisebb tücsök fajt, a *Gryllus melas*-t, a melytől különösen az ugarok és a kukoriczaföldek csak úgy hemzsegtek.* Most július elején Jász-Nagykún-Szolnok megyében, Pusztá Gyenda körül vettem észre, a mint ez a madár különösen legelőkre vetette magát, a melyeken nem volt ugyan »sáskajárás«, de a sáskák mégis nagyon föl voltak szaporodva. Nevezetesen sok volt a más pontokon pusztító *Caloptenus Italicus*, a *Stenobothrusok* közül kivált a *declivus* faj; sőt a szikes helyeken még a rendszeren csak kis számú *Epacromia thalossina* is sűrűn röpdösött föl. A madarak zöme átlag véve úgy egy méter magasságban röpködött, minden

* E perczben nem tudom, hogy ezt valahol közreadtam volna.

pillanatban úgy csapdosott le, hogy lábára került s a sáskát elcsípve, rögtön ismét szárnyra kapott. A szedegetés csak 8—10 perczig tartott, mi elég volt a jóllakásra; ekkor a madarak erős szárny-csapásokkal a magasba kaptak s a vizek tája felé sietve, eltűntek.

Valószínű, hogy Szeged táján is leginkább ez a czerkófaj szegődött a megszorult gazdák szolgálatába.

Leginkább az a régi megfigyelés, a mely a *Hydrochelidont* és a *Gryllus melas*t illeti, ösztönözött arra, hogy abban a kis dolgozatban, a melyet az országos »Gazdasági Egyesület« fölszólítására a Párizsban tartandó nemzetközi gazdasági kongresszus számára a madárvédelemre vonatkozólag megírtam s a mely e folyóiratban megjelent, fölhívjam a figyelmet bizonyos vízimadarakra is, a melyek gazdasági és közegészségügyi tekintetben teljesen meg is érdemlik a tüzetesebb vizsgálatot. A *czerkó* ez idei viselkedése egészen arra való, hogy ezt az irányt kifejléssze.

HERMAN OTTÓ.

A NAGY FÖLDGÖMB A PÁRIZSI KIÁLLÍTÁSON.

A párizsi kiállításon látható, érdekesnél érdekesebb sok mindenféle tárgy közül bajos volna egyet kiválasztani, a melyről azt lehetne mondani, hogy ez a legérdekesebb valamennyi között.

Van mindamellett az Eiffel-torony lábánál (ez bizony elég határozatlan megjelölése a helynek, mert hiszen a kiállításon majd minden az Eiffel-torony lábánál van) a Szabad Művészetek csarnoka és a Gyermekek csarnoka között egy kupolás épület s ebben egy olyan tárgy, a melynek érdekességét semmi sem múlja felül az egész kiállításon: t. i. egy rendkívül becses taneszköz, a mely az elsők közt is a legelső sorban foglal helyet.

Planétánknak, a melyen élünk-halunk kell, egy olyan nagyszerű min-

tája ez, a melynél nagyobb, tökéletesebbet, részletesebbet még soha nem készítettek. A mi a Földön egy kilométer, itt a glóbuson egy milliméter, úgy hogy e szerint a természetes nagyságnak egy milliomodja. Tervezése és végrehajtása páratlanul sikerült, tekintsük akár tudományos, akár művészi oldaláról vagy akár a mechanikai tökéletesség szempontjából.

E nagy mű eszméje és kidolgozása Villard és Cotard urak érdeme. A vállalkozók Pillet és Schmid urak voltak, kiknek kiváló ügyességű mérnökök, építészek, gépészek és festők segítkeztek a munkában. Az egésznek élén egy nagy tekintélyű és hatalmas bizottság állott, a melynek elnöke és al-elnöke a braziliai császár, illetőleg a

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.